

Esteettömyyskävely

5.11.2024 Rovaniemen kaupungin vammais- ja vanhusneuvostot
Raportti



Teksti: Jonna Leppiaho
Kuvat: Riitu Pirkkalainen



Esteettömyyskävely Rovaniemellä 5.11.2024

Esteettömyys on määritelty YK:n vammaissopimuksessa ihmisoikeudeksi. Vammaiselle henkilölle esteettömyys merkitsee fyysisen ympäristön ja tilojen sekä henkisen ja sosiaalisen ympäristön saavutettavuutta ja palveluiden ja tuotteiden helppokäyttöisyyttä. Rovaniemen kaupungin vammais- ja vanhusneuvostot ovat usean vuoden ajan järjestäneet esteettömyyskävelyä tuodakseen esiin haasteita, joita syntyy, jos kaupunkisuunnittelussa ei ole kaikilta osin huomioitu esteetöntä liikkumismahdollisuutta.

Esteettömyyskävely havainnollistaa kokemuksellisuuden kautta esteettömyyden toteutumista Rovaniemen keskusta-alueella. Tämän vuotiseen esteettömyyskävelylle kokoonnuttiin pimeänä, sumuisena marraskuun iltana haastavissa keliolosuhteissa. Lämpötila oli nollan asteen tienoilla ja kaupungin keskusta-alueella oli runsaasti uutta, märkää lunta. Kaduilla kohdattiin monenlaista olosuhdetta lumesta jäisiin, liukkaisiin pintoihin ja jäätyneisiin polanteisiin. Tapahtumaan osallistui tällä kertaa 33 henkilöä, jotka edustivat Rovaniemen kaupungin luottamushenkilö- ja virkamieskuntaa sekä eri järjestöjä. Kävelyn ennalta suunniteltu reitti kulki seuraavasti: Lordin aukio - Koskikatu - Poromiehentie - Hallituskatu - Lapinkävijäntie - Pienteollisuustalo.

Tapahtuman aluksi kokoonnuttiin Lordin aukiolle, jossa vammais- ja vanhusneuvostojen puheenjohtajat toivottivat osallistujat tervetulleiksi. Lapin hyvinvointialueen apuvälinekeskuksen asiantuntijat Marjo Leinonen ja Satu Niva olivat mukana tapahtumassa ja tarjosivat osallistujien käyttöön sekä asiantuntemuksensa että lainattavia pyörätuoleja, rollaattoreita ja kyynärsauvoja. Vammaisneuvoston järjestämänä osallistujat saivat kokeilla myös erilaisia haattalaseja. Osallistujat hyödynsivät monipuolisesti tarjolla olleita apuvälineitä ja saivat kokemustietoa siitä, millaisia haasteita apuvälineitä käyttävä voi kadulla kohdata. Kävelyn jälkeen kokoonnuttiin Pienteollisuustalon eläkeläistila Potkuriin loppukeskustelun ja kahvittelun merkeissä.

Huomioita reitin varrelta

Lordin aukio

- Valaistus on puutteellinen, aukiolla on ilta-aikaan hämärää.
- Aukiolle päästäkseen on noustava kaksi porrasaskelmaa. Portaiden korkeuseroja ei ole merkitty riittävän selvästi esimerkiksi näkövammaisia ajatellen.
- Aukiolle päästäkseen apuvälinettä käyttävä joutuu kiertämään pitkän matkan päästä.



Kuva 1. Lordin aukiolla valaistus oli riittämätön hämäränä marraskuun iltana. Kuvan etualalla Lapin hyvinvointialueen apuvälinealan asiantuntija Satu Niva säätää Liikenneturvan Petri Niskalle kyynärsauvoja oikean mittaisiksi.



Kuva 2. Haittaliasit havainnollistavat kunnossapitoinsinööri Timo Rytilahdelle näkövammaisen kokemusta ympäristöstä.

Koskikadun kävelykatuosuus

- Lumi hankaloitti liikkumista pyörätuolilla ja rollaattorilla. Sähköiset pyörätuolit jäivät sutimaan.
- Näkövammaisille katu oli kohtuullisen helposti kuljettava.
- Havaitut riskikohdat:
 - Ritolällä suojattu sadevesiputki kadulla aiheutti kompastumis- ja kaatumisriskejä korkeuseron vuoksi. Toisaalta ilman uran suojaamista ritolällä riski olisi vielä suurempi.
 - Lämmitetty hulevesikaivo aiheuttaa kompastumis- ja kaatumisriskin, kun kaivon ympärille jäätyy polannetta.
 - Viemärikaivon isot reiät vaikeuttivat ylittämistä pienipyöräisillä apuvälineillä.



Kuva 3. Uusi lumi hankaloitti liikkumista apuvälinein Koskikadun kävelykatuosuudella. Kaupunginhallituksen ja teknisen lautakunnan luottamushenkilöt hyödynsivät mahdollisuutta kokea esteettömyyshaasteet apuvälineitä käyttävän näkökulmasta.



Kuva 4. Etualalla kuvassa näkyy lämmitetty hulevesikaivo, kuvan oikeassa reunassa ritilällä suojattu sadevesiputki.

Poromiehentien ylitys Koskikadun risteyksessä

- Apuvälineillä liikkuen ei ehdi ylittää tien molempia kaistoja yhden vihreän valon aikana.
- Liikennevalon nappi on hankalasti saavutettavissa sähköpyörätuolilla. Nappi on vaikeasti painettava ja pieni. Toimivampi ratkaisu olisi esimerkiksi heilautuksella tai automaattisesti toimivat valot.
- Liikennevalojen äänet risteyksessä ovat hyvät.
- Kaivonkannet suojateiden reunoilla ovat vaikeita havaita talviolosuhteissa ja aiheuttavat kaatumisriskin erityisesti apuvälineen kanssa liikkuaessa.



Kuva 5. Poromiehentietä ei ehtinyt ylittää kokonaan vihreän valon palaessa.

Poromiehentie

- Rinteenkulman kohdalla Poromiehentiellä valaistus on heikko, vaikka kyseessä on erittäin liikennöity risteys (sekä auto- että jalankulkuliikennettä). Rinteenkulman sisäänkäynti parkkihallin puolella on Poromiehentiellä ainoa kohta, jossa on riittävä valaistus.



Kuva 6. Poromiehentien valaistus on puutteellinen, osallistajat totesivat kadulla olevan erittäin hämärää.

- Rakennusjätelava kevyen liikenteen väylällä kauppakeskuksen kohdalla on hämärässä hankala erottaa ja se kaventaa jalkakäytävää merkittävästi.
- Kauppakeskuksen kohdalla olevalla bussipysäkillä on korkea reunakivi, mikä voi vaikeuttaa bussiin nousua apuvälineen kanssa. Bussiin nousemista helpottavat merkittävästi bussien tekniset ominaisuudet eli laskettavissa olevat lattiat ja erilliset rampit.
- Rinteenkulman parkkihalliin johtavan liittymän suojatien ylittäminen oli vaikeaa pyörätuolilla, risteys on jäinen ja polanteinen.



Kuva 7. Rinteenkulman parkkihalliin johtavan liittymän suojatie oli erittäin vaikeakulkuinen pyörätuolilla liikkuvalla.

- Parkkihallin kohdalla kevyenliikenteenväylä on korotettu ja sitä reunustaa korkea reunakivi. Korkeuseroa on vaikea havaita ja se aiheuttaa riskin kaatumiselle. Kyseiseen kohtaan olisi mahdollista asentaa kaide lisäämään turvallisuutta.
- Parkkihallin ylätasanteelta maantasalle johtava luiska toimii lähinnä hätäpoistumistienä. Luiskaa pitkin ei pääse apuvälineellä nousemaan ylöspäin, sillä levähdystasanteet puuttuvat ja luiskalle noustessa on korkeusero luiskan ja maanpinnan välillä. Alaspäin tullessa korkeusero on turvallisuusriski ja esimerkiksi rollaattorilla on vaara kaatua luiskalta poistuttaessa.
- Vanhan rautatieläisten talon kohdalla keliolosuhteet kelattavalle pyörätuolille olivat käytännössä mahdottomat, ilman toisen henkilön apua ei päässyt etenemään. Liikkumisen apuvälineitä arjessaan käyttävien osallistujien mukaan keskustentän kulmalta eteenpäin kevyen liikenteen väylä on usein talvikaudella kunnossapidollisesti niin huonossa kunnossa, että edes sähköpyörätuolilla ei pääse kulkemaan. Kyseinen kohta on myös erittäin

hämärä ja vaikuttaa siltä, kuin ko. kohdalta puuttuisi kokonaan yksi valaisinpylväs.

- Ruokasenkadun risteyksessä pyörätuoli jäi kiinni tien reunaan suojatieltä kävelytielle siirryttäessä.
- Pidemmän mallinen sähköpyörätuoli/mopo jäi kiinni tien kuoppiin ja esimerkiksi pieniin viemärinkansiin. Näistä aiheutuu kaatumisriski apuvälineellä liikkuvalla.
- Urheilukentän kohdalla invapysäköinti on puutteellinen ja urheilukentälle johtava portti on lumisella kelillä vaikeasti avattavissa.

Hallituskatu

- Tässäkin kohtaa tien ylityksessä pyörätuoli jäi kiinni lumivalleihin ja tarvittiin toisen henkilön apua liikkeelle pääsemiseksi.
- Hallituskadun suojatiellä ennen siltaa on suojatielle kevyen liikenteen väylältä tultaessa korkeuseroa, reunakivetys on haasteellinen apuvälineellä liikkuvalla.
- Risteysalue Nesteen huoltoaseman kohdalla on puutteellisesti valaistu.
- Asemakirjaston eli linja-autoaseman kiinteistön kohdalla pysähdyttiin myös kevyen liikenteen väylältä kiinteistön pihaan johtavan kävelytien kohdalle. Tie oli luminen, hyvin jyrkkä ja liukas. Sähköpyörätuolilla joutui ylöspäin tulemaan kovaa jotta pääsi ylös asti, myös rollaattorin työntäminen oli raskasta.



Kuva 8. Liikennevalojen vaihtumisaika puhutti osallistujia useassa kohtaa reitin varrella.

Lapinkävijäntie

- Kauppatorin kohdalla Lapinkävijäntien ylittävissä liikennevaloissa ei ehdi ylittää molempia kaistoja ennen valojen vaihtumista. Vaikeuksia oli ehtiä vihreillä ylittää edes toista kaistaa kokonaan.
- Liikennevalotolppa on lähellä tietä ja sitä on hankala painaa luiskahtamatta pyörätuolilla tielle asti. Kaistojen välisellä välisaarekkeella oleva tolppa oli vielä vaikeampi. Pyörätuolilla ei pääse tolpan viereen, koska reunakivi on sen verran kaukana tolpasta.
- Yleisesti liikennevalojen vaihtumisaika koettiin liian nopeaksi ja ryhmissä keskusteltiin siitä, olisiko aikaa mahdollisesti säätää paremmin jalankulkijoita palvelevaksi.

Pienteollisuustalon piha-alue ja kiinteistön sisäänkäynti

- Pienteollisuustalon piha- ja parkkialue on kokonaisuudessaan talviaikana jalankulkijoille haasteellinen paikka, varsinkin pimeällä. Valaistus puuttuu kokonaan eikä talviolosuhteissa erota lainkaan, missä ajoväylä kulkee. Pyörätuolilla liikkussa heräsi myös huoli, että sillä liikkuva henkilö on niin matalalla, että autoilijoiden voi olla vaikea erottaa ja varoa kulkijaa. Piha-alue koettiin pelottavaksi.



Kuva 9. Pienteollisuustalon piha-alue oli reitin turvattomimmalta tuntuva paikka.

- Ramppi ovelle on hyvin kapea. Tavallisella työnnettävällä pyörätuolilla pääsi juuri ja juuri, mutta joutui varomaan käsiä. Sama kokemus oli pienikokoisella sähköpyörätuolilla. Pitkällä pyörätuolilla/sähkömopolla joutui mutkassa

kääntelemään apuvälinettä edestakaisin, jotta mahtui kääntymään. Pyörätuolilla voi myös jäädä reunastaan kiinni rampin alaosan levennykseen.

- Ulko-oven nappia ei pystynyt pyörätuolilla painamaan.
- Hammaslääkärin oven nappi oli hiukan parempi, mutta pitkällä pyörätuolilla sekin vaikea.



Kuva 10. Pienteollisuustalon ramppi on kapea.

Yhteenveto

Yleishuomioina todettiin, että reitin varrella suojateiden ylitykset olivat vaikeita juuri sataneen lumen vuoksi ja haasteita aiheuttivat myös liukkaus ja polanteet. Apuvälineillä liikkuminen oli hidasta ja raskasta. Keli oli kunnossapidollisesti erittäin vaativa.

Loppukeskustelussa kuultiin puheenvuorot muun muassa Rovaniemen kaupungin tekniseltä toimialalta, Liikenneturvalta sekä Lapin hyvinvointialueen apuvälinekeskukselta. Reitin varrella todettiin, että valaistuksessa on selkeitä puutteita. Älyvalaistus voisi olla ratkaisu, joka mukautuu ympäristön valaistusolosuhteisiin ja käyttäjämäärään. Valaistus voi myös toimia opasteena, esimerkiksi erotellen pyörätiet ja jalkakäytävät. Visuaaliset opasteet ja valaistus

voivat helpottaa liikkumista rakennetussa ympäristössä ja esimerkiksi Linaanrannan alueella on hyödynnetty valaistusratkaisuja pyörä- ja kävelyteiden merkitsemiseen.

Liikenneturvan puheenvuorossa esteettömyystyön osalta todettiin, että usein haasteet liittyvät katuja enemmän liiketiloihin ja rakennuksiin pääsyyn. Tämä todettiin reitin varrella myös käytännössä. Uudet, hiljaiset sähköavusteiset kulkuneuvot tunnistettiin keskustelussa turvallisuusriskiksi aistivammalaisille. Erityisesti kaupunkiympäristöön ilmestyneet skuutit voivat kulkuväylille jätettyinä aiheuttaa vaaratilanteita. Tiedottamisella voitaisiin vaikuttaa skuuttien ja muiden välineiden käyttöön, mutta tarvittaisiin myös lainsäädännön tarkennuksia mikroliikkumisen turvallisuusriskien vähentämiseksi.

Sähköisten kulkuvälineiden kehitys luo myös uusia apuvälinemahdollisuuksia, mutta tällä hetkellä teknologian hyödyntäminen ei vielä näy julkisissa apuvälinepalveluissa. Perusapuvälineet ovat hyvinvointialueen kautta helposti saatavilla ja maksuttomia. Yksilölliset apuvälineet edellyttävät ammattihenkilön suosituksia ja erillistä hyväksyntää. Apuvälineet valitaan yhteistyössä asiakkaan kanssa käyttötarpeen mukaan. Talviolosuhteet hankaloittavat apuvälineiden käyttöä ja on myös keliolosuhteita, jolloin toisen henkilön apu liikkumiseen on välttämätöntä. Harrastusvälineitä ei ole apuvälinekeskuksen kautta saatavilla, mutta lisäosia voi hankkia itse.

Puheenvuoroissa korostui se, että kokemus lisäsi ymmärrystä vammaisten päivittäisistä haasteista. Esteettömyys on kaikkien oikeus, ja se lisää turvallisuutta. Talvikunnossapidon hyvän tason ylläpitäminen ja isännöitsijöiden osallistaminen korostuivat kiinteistöjen edustojen kunnossapidon vastuutahoina. Esteettömyyden edistämiseksi tarvitaan kokonaisvaltaista lähestymistapaa, joka yhdistää teknologian, infrastruktuurin parantamisen ja käyttäjälähtöisen suunnittelun. Kaupungilla on monia keinoja edistää esteettömyyttä omassa toiminnassaan ja esimerkkejä tästä ovat kunnossapidon lisäksi esimerkiksi esteettömyyden ja turvallisuuden huomiointi lupaprosesseissa (terassit ja työmaat).

Esteettömyyskävely toteutui jälleen ilahduttavan monitoimijaisena tapahtumana. Kahden lumisen ajan kävelyn jälkeen on seuraavaksi vuorossa tapahtuman järjestäminen sulan maan aikaan vuonna 2026 seuraavan valtuustokauden puitteissa. Kiitos aktiivisille osallistujille ja yhteistyökumppaneille!